

EUROPEAN REFORMS BULLETIN 2021 No 4

European Reforms Bulletin

2021

scientific peer-reviewed journal

No. 4

Founded and edited by Centre for European Reforms Studies, a.s.b.l. Grand Duchy of Luxembourg (Registre de commerce et des sociétés, Luxembourg, F 10.340, siège social: L-1541 Luxembourg, 36, boulevard de la Fraternité).

Tel.: +352661261668

email: bulletin@email.lu

http://cers.eu.pn/bulletin.html

Editorial board: Yeskov S. (D.Sc., Assoc. Prof., Luxembourg, editor-in-chief), Zaiets O. (PhD, Assoc. Prof., Luxembourg, deputy editor), Dymarskii Ia. (D.Sc., Prof., Russian Federation), Kaluzhnyi R. (D.Sc., Prof., Ukraine), Karchevskiy N. (D.Sc., Prof., Ukraine), Korystin O. (D.Sc., Prof., Ukraine), Kuznichenko S. (D.Sc., Prof., Ukraine), Kretova A. (PhD, Russian Federation), Nedodaieva N. (D.Sc., Prof., Israel), Rozovski B. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zablodska I. (D.Sc., Prof., Ukraine), Zaiets H. (PhD, Ukraine), Kozachenko O. (D.Sc., Assoc. Prof., Ukraine).

European Reforms Bulletin is an international, multilingual (English, Ukrainian, Russian), scholarly, peer-reviewed journal, which aims to publish the highest quality research material, both practical and theoretical, and appeal to a wide audience. It is an official bulletin of the Centre for European Reforms Studies and is published 4 times a year (quarterly). It includes articles related to legal and economic issues of reforms in European Union and Europe-oriented countries, including efficiency and experience of these reforms, comparative studies on all disciplines of law, cross-disciplinary legal and economic studies, and also educational issues. It welcomes manuscripts from all over the world, in particular from countries which made European choice recently. It accepts articles from professional academics, researchers, experts, practitioners and PhD students.

Responsibility for the accuracy of bibliographic citations, quotations, data, facts, private names, enterprises, organizations, institutions and government bodies titles, geographical locations etc. lies entirely with authors. All the articles are published in author's edition. Authors must accept full responsibility for the factual accuracy of the data presented and should obtain any authorization necessary for publication. The editorial board and the Centre for European Reforms Studies do not always share the views and thoughts expressed in the articles.

The editorial board reserves the right to refuse any material for publication and advises that authors should retain copies of submitted manuscripts and correspondence as material cannot be returned. Final decision about acceptance or rejection rests with the editor-in-chief and editorial board. By submitting an article for publication author declares that the submitted work is original and not being considered elsewhere for publication and has not been published before.

Recommended for publication by the Centre for European Reforms Studies (protocol of the general meeting No. 12 28.12.2021)

Table of contents

Agapova K.V. Some Criminal Law Issues of Group Hooliganism Committed by Youth Groups	2
Baltaji P., Matvieieva L. Modernizing Higher Education: a Challenge of Time or an Objective Necessity	8
Chyzyhykov O. Official of Local Government Bodies Official Authorized to Perform Notarial Actions as a Subject of Criminal Offense	12
Haran O.V. Some Issues of Transformation of Administrative Responsibility in the Field of Urban Planning in Modern Conditions	17
Kononenko Yu.S. Foreign experience of bringing to criminal responsibility for high treason	22
Kovalchuk A.S. On The Situation And Certain Issues Of Approximating The Legislation Of Ukraine On Payment Systems To The European Union Legislation	25
Muradian H. Institute of "Testing": the Experience of Some Foreign Countries	32
Pavlenko L.M. Retrospective Analysis of the Doctrine of Law on Criminal Liability for Illicit Trafficking in Weapons, Ammunition, Explosives in Ukraine	38
Pogrebna K.F. On Some Historical and Legal Aspects of the Study of the Content of Public Control in the Field of Execution of Punishments in Ukraine	45
Shynkar T.I. Information and Legal Mechanisms Restriction of Citizens' Rights to Information in the Interest of National Security	49
Zaiets O.M., Honcharov M.V. Internet of Things During the Pre-trial Investigation of Criminal Offenses	53
Gdanov I.R. Subjects of National Security in Ukraine	58
Movchan R.V. The Subject of Illegal Handling of Weapons, Ammunition, Explosives and Explosive Devices and its "Trace Pattern"	66
Vaskivskyi A.O. Subject and Tracing Pattern of Cargo Theft on Rail Transport in Ukraine	73
Sieriebriak S.V. Economic and Legal Retroanalysis Creation of Priority Development Areas in Ukraine in the Context of the Special Management Regime	79
Zhovtan Y.V. The Problem of Determining the Terms of Acquaintance with the Materials of the Pre-trial Investigation by the Parties of the Criminal Proceedings in Accordance with Article 290 of the CPC	86
Kovalchuk O. Tax Amnesty: Essence, Features and Features of Application in Ukraine	93
Zaiets V. Organization of Prosecutor Activities in Some Foreign Countries	100
Afonin D.S. Features of Expert Situations, Using the Simulation Method in Tracological Investigations	105

FEATURES OF EXPERT SITUATIONS, USING THE SIMULATION METHOD IN TRACELOGICAL INVESTIGATIONS

Dmitry S. Afonin

Odess State University of Affairs, Ukraine

e-mail: dsafon@icn.od.ua

Abstract: The features of expert situations are disclosed, in which the modeling method is used during trace studies. A systematization of such expert situations was carried out. The types of modeling are substantiated, which are recommended to be used in emerging expert situations when solving a set of problems of trace examinations, namely: modeling of identification, classification or diagnostic features reflected in traces, as well as a trace-accepting or trace-forming object, associated with the need to fix its features at the stage of separate research or in general before conducting a trace examination during investigative (detective) actions; modeling of identification features of the objects being checked and objects of trace formation, under circumstances related to the need to make comparative samples of traces at the stage of an expert experiment; modeling the mechanism of trace formation and the interaction of trace-receiving and trace-forming objects, under circumstances related to the need to establish the localization of traces, to establish the mechanism of trace formation at the stage of separate research or prior to the traceological examination during investigative (detective) actions and the stage of expert experiment. The essence of each type of modeling is revealed.

Keywords: modeling, identification, diagnostics, classification, trace study, trace formation mechanism, trace-forming object, trace-perceiving object, trace.

Постановка проблеми. Враховуючи загальнофілософське розуміння моделювання та його особливості використання у криміналістиці, при вирішенні завдань трасологічних експертиз цей метод є дуже поширеним методом дослідження, у зв'язку з чим його використання охоплює великий спектр завдань трасології. Але неможна перевищувати значення цього методу та вважати його універсальним при вирішенні будь-яких трасологічних завдань. Обумовленість застосування моделювання в трасологічних дослідженнях залежить від певних ситуацій, які виникають перед експертом-трасологом при вирішенні ідентифікаційних, класифікаційних або діагностичних завдань. Але ці ситуації вимагають від експерта враховувати багато факторів: властивості об'єкту дослідження, умов побудови моделі, мети дослідження тощо, що впливає на обрання ним певного виду методу, особливості якого дадуть можливість досягти оптимального результату. Аналіз експертних ситуацій, які обумовлюють застосування моделювання при трасологічних дослідженнях в сучасній експертній практиці, дасть можливість розуміння, який вид моделювання більше всього підходить для даних умов та виявити можливі недоліки, щодо обрання та застосування методу, які впливають на результати дослідження.

Мета та завдання. Визначити та систематизувати експертні ситуації, які виникають перед судовим експертом при вирішенні трасологічних завдань та обумовлюють застосування моделювання. Визначити та обґрунтувати вибір оптимального виду моделювання, необхідного для розв'язання конкретної експертної ситуації, яка може виникнути при проведенні трасологічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробці загальних питань застосування методу моделювання під час розслідування злочинів приділяли увагу Л. Є. Ароцкер, Р. С. Белкин, А. І. Вінберг, Г. О. Густов, О. О. Ейсман, В. Я. Колдін, В. О. Коновалова, В. В. Куванов, О. О. Леві, І. М. Лузгін, В. К. Лисиченко, М. С. Польовий, А. Р. Ратинів, М. В. Салтєвський, Я. Г. Ципарський та інші вчені.

Також, проблемами застосування методу моделювання при вирішенні завдань трасологічних досліджень займалися такі вчені, як Г. Л. Грановський, Ю. Г. Корухов, І. М. Лузгін, Н. П. Майлис, М. Я. Сегай та інші.

Виклад основного матеріалу. Об'єктами дослідження під час трасологічного моделювання у широкому розумінні є спосіб (механізм) кримінального правопорушення, а в узькому – механізм слідоутворення, слід, слідосприймаючий об'єкт та слідоутворюючий об'єкт. Тому під об'єктами трасологічного моделювання під час проведення трасологічного дослідження можна розуміти матеріальні сліди, предмети-носії інформації та певні процеси слідоутворення.

Так, об'єктами дослідження в сучасній експертній практиці, в яких застосовується моделювання є: сліди пальців рук та долонних поверхонь (незважаючи на те, що це є видом відокремленого виду дослідження – дактилоскопічного); сліди стоп ніг та низу взуття; сліди зубів; сліди крові; сліди губ, лоба, носа, та інших частин тіла людини; сліди одягу (наприклад, сліди рукавичок); сліди пошкоджень на одязі; сліди знарядь злочину та інструментів; замки та інші запираючі пристрої; пломби, закрутки та контрольно-запираючі пристрої; фрагменти та частини розділеного предмету; виробничо-технологічні сліди; сліди

транспорту; сліди тварин; предмети зі зав'язаними вузлами та петлями.

При цьому спостерігається градація слідів залишених людиною (гомоскопічні) та слідів залишених будь-якими інструментами, знаряддями або в результаті технологічного процесу (механоскопічні). Сліди залишені тваринами складають окрему групу слідів та вивчаються окремо.

Разом з тим у рамках виду або підвиду експертизи можуть вивчатися не один, а декілька об'єктів. Наприклад, деякі експертизи слідів ніг включають як вивчення слідів-відображень низу підошви, так і функціонально-динамічного комплексу, властивий даній особі, що відображається в доріжці слідів (довжина кроку, ширина кроку, кут кроку, кут розвороту стопи). А експертизи осколків фарних розсіювачів являють собою, з одного боку, дослідження слідів прес-форми, дефектів, що виникли при виготовленні фарного розсіювача, а з другого – слідів поверхні розламу (встановлення цілого за його частинами). Таким чином, при трасологічному дослідженні іноді вивчаються сліди (точніше, їх ознаки й комплекси ознак), що відносяться до різних класифікаційних груп, в результаті чого вони потребують побудови структурно-складних моделей [13].

Також було встановлено, що у висновках частина об'єктів трасологічного моделювання представляє собою предмети, які містять сліди-відображення, а деякі об'єкти (частини розділеного цілого, сліди автотранспорту у вигляді паливно-мастильних речовин тощо) відносяться до слідів-предметів або до слідів-речовин та пов'язані з матеріальною обстановкою на місці події.

При подальшому дослідженні висновків трасологічних експертиз було встановлено, що моделювання застосовується у межах вирішення завдань трасологічних експертиз, які в свою чергу можна поділити на три групи: ідентифікаційні, класифікаційні та діагностичні. Але незважаючи на основну мету дослідження, моделювання не використовується на всіх стадіях дослідження та застосовується при певних обставинах або експертних ситуаціях.

Так, було встановлено, що при вирішенні ідентифікаційних завдань, таких як: 1) ідентифікація людини за слідами відображеннями кожного покриву та зубів; 2) ідентифікація предметів (речей) за слідами-відображеннями (низ у взуття, одягу, інструментів, знарядь злому тощо); 3) встановлення належності частин та фрагментів предметів єдиному цілому, – виникають наступні обставини, які потребують необхідності застосування методу моделювання, а саме: необхідності встановлення локалізації слідів гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин; необхідності виявлення та фіксації ідентифікаційних ознак у слідах гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, які залишені слідоутворюючим об'єктом на слідоприймаючому; необхідності виготовлення порівняльних зразків слідів гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин.

При вищевказаних експертних ситуаціях, які виникли під час вирішення ідентифікаційних завдань було встановлено, що на практиці експертами-трасологами застосовуються наступні види трасологічного моделювання: моделювання ідентифікаційних ознак, які відобразилися у слідах гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, а також слідоприймаючого або слідоутворюючого об'єктів на стадії роздільного дослідження (виявлення та фіксація комплексу ідентифікаційних ознак); моделювання процесів (механізмів) слідоутворення та взаємодії слідоприймаючого та слідоутворюючого об'єктів на стадії роздільного дослідження або взагалі до проведення трасологічної експертизи, наприклад, під час огляду (встановлення локалізації сліду на об'єкті, наданому на дослідження); моделювання ідентифікаційних ознак об'єктів, що перевіряються та об'єктів слідоутворення на стадії експертного експерименту (виготовлення порівняльних зразків).

Далі, при вирішенні класифікаційних завдань, таких як: 1) тип, вид, модель наданого об'єкту (наприклад тип та модель запираючого пристрою); 2) тип, вид, модель об'єктів за слідами-відображеннями (наприклад, модель шини за слідом протектору, вилученому з місця події); 3) вид слідів-відображень на предметах (наприклад, слід взуття плоский, нашарування тощо); 4) вид процесу, який відбувався під час слідоутворення (вид слідового контакту), – виникає наступна обставина (експертна ситуація), яка обумовлює необхідність застосування методу моделювання, а саме: необхідності фіксації класифікаційних ознак (ознак групи, класу, виду тощо) об'єктів дослідження на стадії роздільного дослідження.

При вищевказаній експертній ситуації, яка виникла під час вирішення класифікаційних завдань було встановлено, що в експертній практиці застосовується наступний вид трасологічного моделювання, а саме: моделювання класифікаційних ознак, які відобразилися у слідах гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, а також слідоприймаючого або слідоутворюючого об'єктів на стадії роздільного дослідження або взагалі до проведення трасологічної експертизи, наприклад, під час огляду.

При вирішенні діагностичних завдань трасологічних експертиз, таких як [5]: 1) встановлення властивостей та стану самого об'єкту (визначення властивостей об'єкта, з метою встановлення його відповідності певним характеристикам; визначення початкового та фактичного стану об'єкту; визначення причин та умов зміни властивостей об'єкту); 2) виявлення відображень об'єкту та встановлення його властивостей за ними (встановлення наявності відображення об'єкту; визначення можливості аналізу та оцінки властивостей об'єкту за

ознаками у його відображенні; визначення фактичного стану об'єкту в момент його відображення); 3) встановлення результатів дії або події (визначення механізму та обставин події за її результатами; визначення окремих стадій, елементів події; встановлення механізму події в його динаміці; встановлення часу події або хронологічної послідовності», визначення місця дії; визначення умов, які були супутні події); 4) встановлення співвідношення (зв'язку) між діями (фактами, явищами), які мали місце (визначення можливих наслідків по дії; визначення причин наслідків; визначення існування фактів при певних умовах), – виникають наступні обставини, які потребують необхідності застосування методу моделювання, а саме: встановлення локалізації слідів гомоскопічного або механоскопічного походження, або тварин; фіксація діагностичних ознак у слідах гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, які залишені слідоутворюючим об'єктом на слідоприймаючому; встановлення просторово-часових, причинно-наслідкових та інших ознак між об'єктами, які включені у процес (механізм) слідоутворення.

При вищевказаних обставинах (експертних ситуаціях), які виникли під час вирішення діагностичних завдань було встановлено, що експертами-трасологами застосовуються наступні види трасологічного моделювання [7]: моделювання ідентифікаційних або діагностичних ознак, які відобразилися у слідах гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, а також слідоприймаючого або слідоутворюючого об'єктів на стадії роздільного дослідження або взагалі до проведення трасологічної експертизи, наприклад, під час огляду місця події (відноситься до вирішення питань придатності сліду для ідентифікації або вирішення інших діагностичних питань); моделювання (реконструкція) процесу (механізму) слідоутворення та взаємодії слідоприймаючого та слідоутворюючого об'єктів на стадії експертного експерименту (у ситуаційних дослідженнях, як підвиду діагностичних експертиз).

Нами було встановлено, що деякі види трасологічного моделювання мають схожі риси, також це стосується експертних ситуацій. В результаті чого нами були проведені узагальнення та систематизація, як видів моделювання, так і обставин (експертних ситуацій), з урахуванням їх взаємозв'язків. В результаті чого були виділені наступні три групи обставин (експертних ситуацій) та видів моделювання при вирішенні ідентифікаційних, класифікаційних та діагностичних завдань судово-трасологічних експертиз: моделювання ідентифікаційних, класифікаційних або діагностичних ознак, які відобразилися у слідах гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, а також слідоприймаючого або слідоутворюючого об'єктів, при обставинах, пов'язаних з необхідністю фіксації його ознак на стадії роздільного дослідження або взагалі до проведення трасологічної експертизи під час проведення слідчих (розшукових) дій; моделювання ідентифікаційних ознак об'єктів, що перевіряються та об'єктів слідоутворення, при обставинах, пов'язаних з необхідністю виготовлення порівняльних зразків слідів гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин на стадії експертного експерименту; моделювання (реконструкція) процесу (механізму) слідоутворення та взаємодії слідоприймаючого та слідоутворюючого об'єктів, при обставинах, пов'язаних з необхідністю встановлення локалізації слідів гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, встановлення просторово-часових, причинно-наслідкових та інших ознак між об'єктами, які включені у процес (механізм) слідоутворення на стадії роздільного дослідження або до проведення трасологічної експертизи під час проведення слідчих (розшукових) дій та на стадії експертного експерименту.

Тепер необхідно дослідити, які особливості застосування кожного виду моделювання при певних обставинах (експертних ситуаціях) в сучасній експертній практиці проведення судових трасологічних експертиз, виявити їх переваги та недоліки.

Розглянемо перший вид моделювання при обставинах, пов'язаних з необхідністю фіксації об'єкту дослідження ознак на стадії роздільного дослідження або взагалі до проведення трасологічної експертизи під час проведення слідчих (розшукових) дій. Скорочено назвемо цей вид «Моделювання ознак, які відобразилися у слідах та потребують фіксації».

Враховуючи правову регламентацію призначення та проведення судових експертиз (Закони України «Про судову експертизу» [3], «Про наукову та науково-технічну діяльність» [2], Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [4]) та безпосередньо вивчення експертної практики (у тому числі особистий експертний досвід), фіксація слідової інформації може відбуватися як до початку проведення трасологічного дослідження, так і на стадії роздільного трасологічного експертного дослідження. До початку проведення трасологічного дослідження фіксація слідової інформації відбувається під час проведення слідчих (розшукових) дій, до яких можуть відноситися всі види огляду (статті 237, 238, 239 Кримінального процесуального кодексу України [1] (далі – КПК України), обшук (ст. 234 КПК України), освідчування особи (ст. 241 КПК України), слідчий експеримент (ст. 240 КПК України).

Основним джерелом слідової інформації звичайно залишається місце події під час його огляду (ст.

214 КПК України [1]). Якщо фіксація слідової інформації відбувається до початку проведення трасологічної експертизи, то її результативність залежить від повноти та якості наданих матеріалів. При цьому експерт може лише провести аналіз наданої слідової інформації, та якщо є можливість зробити запит щодо надання додаткових матеріалів (протокол огляду місця події, план-схема до протоколу огляду (огляду місця події), ілюстративна таблиця до протоколу огляду (огляду місця події), протоколи допиту, слідчого експерименту тощо). Але якщо фіксація відбувається під час проведення самого трасологічного дослідження, то повнота та якість фіксації слідової інформації залежить лише від експерта.

Під час фіксації слідової інформації застосовуються як предметні моделі, так і знакові. Предметні моделі відтворюють геометричні, фізичні та функціональні характеристики об'єкта засобами фізичними, тому такі моделі називають ще фізичними. До предметних (фізичних) моделей відносять в трасологічній експертизі зліпки та копії слідів, фотознімки та інші зображення, отримані з електронних фототехнічних пристроїв, різноманітні об'єкти, які схожі за своєю фізичною природою з натуральними, які підлягають моделюванню (знаряддя злочину, механізми, автомобілі та їх зменшені копії тощо). Знакові моделі – це знакові утворення: схеми, плани, графіки, математичні формули тощо [37, С. 2-5].

Другий вид моделювання, застосовується при експертних ситуаціях, пов'язаних з необхідністю виготовлення порівняльних зразків слідів гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин на стадії експертного експерименту. Назвемо її скорочено «Моделювання ідентифікаційних ознак об'єктів, що перевіряються та об'єктів слідоутворення».

Так, в експертній практиці при проведенні трасологічних експертиз, з метою проведення порівняльного дослідження виготовляються зразки, які моделюють ознаки об'єкту, який перевіряється. Це може бути експериментальні відтиски пальців рук, відтиски зубів, сліди злочину тощо.

Процес отримання зразків може відбуватися, як в межах слідчої (розшукової) дії «Отримання зразків для експертизи» відповідно ст. 245 КПК України [1], так і під час проведення безпосередньо самою експертизи.

Моделювання експертами ознак об'єктів, що перевіряються відбувається в процесі постановки експертного експерименту. Сутність експертного експерименту полягає у проведенні дослідів з метою отримання нових та перевірки вже існуючих у розпорядженні експерта фактичних даних, перевірки уявних моделей про можливість існування фактів, які потрібні для вирішення поставлених перед експертом питань.

Як вже вказувалося, що у якості носіїв ідентифікаційної інформації експерти використовують у більшості випадків моделі. Навіть якщо на експертизу надані об'єкти, які повинні бути перевірені, їх властивості досліджуються не стільки в «натурі», скільки у вигляді моделей – експериментальних слідів. При цьому у ідентифікаційному дослідженні експерта цікавить не сам слід як певна зміна, що була внесена у зв'язку з подією кримінального правопорушення у сприймаючий об'єкт, а тільки ці ознаки слідоутворюючого об'єкту, які відобразилися у сліду та можуть бути змодельовані у вигляді експериментальних слідів [11, С. 148-150].

Виготовлення експериментальних слідів, в яких моделюються ознаки об'єктів, що перевіряються, у більшості випадків в експертних установах до теперішнього часу проводяться вручну. Експерт на око визначає та надає досліджуваному знаряддю (наприклад, ножу або сокири) необхідні фронтальний та зустрічний кути, та утримуючи його у руках, проводить лезом по якому-небудь пластичному матеріалу (воску, свинцю, пластиліну тощо) або вводить знаряддя на певну глибину в товщу такого матеріалу. Ця методика не гарантує отримання чітких та повних слідів у строго заданих умовах. Це зумовлює розробку нових методик дослідження, в яких також повинні бути використані інноваційні засоби 3D моделювання.

Третій вид моделювання – це реконструкція процесу (механізму) слідоутворення та взаємодія слідоприймаючого та слідоутворюючого об'єктів, які застосовуються при експертних ситуаціях, пов'язаних з необхідністю встановлення локалізації слідів. Назвемо його скорочено «Моделювання процесу слідоутворення та взаємодії».

В експертній практиці використовують два види моделей процесу слідоутворення та взаємодії – статичні та динамічні. Перші фіксують об'єкти слідоутворення у якому-то одному взаємному положенні. Другі відтворюють переміщення об'єктів, направлення впливу, сам процес формування слідів. Модель динаміки, взаємного переміщення та впливу об'єктів має велике значення у трасологічному дослідженні.

Розглянуті моделі відносяться до предметних (фізичних). Але в експертній практиці при моделюванні процесів слідоутворення та особливо взаємодії існують не дуже розповсюджені моделі знакові: всілякі схеми зламаних сховищ з нанесеними знаками, які позначають направлення дії знаряддя злочину; вектори слідоутворюючої сили; плани місця події з графічними моделями транспортних засобів, слідів потерпілих з покажчиками їх місцеположення в момент взаємодії та направленням їх переміщення; та нарешті, математичний опис швидкості та направлення руху транспортних засобів.

Згадані графічні моделі тільки починають впроваджуватися в експертну практику та при цьому не завжди вдало. Достатньо згадати про спроби використовувати ще в 1965 році алгоритми проектної геометрії в ідентифікації (метод Ельбура Р.Є. – метод графічних ідентифікаційних алгоритмів для

ідентифікації особи за фотознімками. Запропоновано групою латвійських науковців) [12, С. 6]. Однак за графічними моделями, в особливості моделями взаємодії, – майбутнє. Їх перевага у великій наочності та переконливості, яка так важна в кримінальному процесі.

Графічні моделі та різні графічні побудови легко сприймаються та оцінюються людьми, які не мають достатній підготовки, щоб розібратися у математичних рівняннях. Залишається додати, що 3D моделювання, яке тільки починає впроваджуватися в криміналістичну практику, відображає реальні процеси слідової взаємодії більш ніж інші знакові моделі.

Моделювання умов слідоутворення ще більше необхідно при вирішенні діагностичних питань трасологічної експертизи. В умовах моделювання відтворюються та вивчаються неідентифікаційні ознаки утворюючого об'єкту, а інші ознаки: власні ознаки слідів (для вирішення питання у якій послідовності нанесені були сліди) та ознаки, характеризуючи вид формування слідів та форму відображення в них утворюючого об'єкту (для вирішення питань: у якому напрямку впливало знаряддя злочину, яке взаємне розташування об'єктів, які приймали участь у слідоутворенні тощо). На моделюванні основані експериментальні дослідження та порівняння ознак, які відносяться до способу та умов формування слідів, а також визначення давності та послідовності їх нанесення. При цьому само моделювання механізму взаємодії та слідоутворення засновано на вивченні слідів [9].

В результаті нашого дослідження встановлено, що моделюючи взаємодію, важливо виявити сліди, які за аналогією зі слідами, які вивчаються у балістиці, називають первинними. Ці сліди фіксують початкове взаєморозташування об'єктів, які вступили у слідовий контакт та являються вихідними для пошуку слідів вторинних, які відображають наступне переміщення об'єктів у процесі їх взаємодії. Вже первинні сліди допомагають побудувати уявну модель такої взаємодії. Експертні експерименти дозволяють перевірити модель, підтвердити її, уточнити або відкинути як невірну, замінивши новою, яка відповідає ознакам вторинних слідів.

Знайти первинні сліди важко. Для цього необхідно проаналізувати всю сукупність слідів, багато з яких представляють собою деформацію, розриви та інші пошкодження на взаємодіючих об'єктах, які не відображають адекватно форму слідоутворюючих ділянок. Спочатку необхідно уявно промоделювати весь хід взаємодії з урахуванням призначення, габаритів та конструктивних особливостей взаємодіючих об'єктів, характеру та події кримінального правопорушення, а іноді усієї речової обстановки – ситуації на місці події. Необхідні також спеціальні знання за окремими галузями. Так, для аналізу слідів на транспортних засобах експерт повинен добре знати правила та особливості руху, пристрій транспортного засобу, місце розташування виступаючих (найбільш «контактбельних») деталей, а також типових ситуацій дорожньо-транспортних подій [8]. Щоб знайти первинні сліди на перешкоді, яка зламана, необхідно знати різні види запираючих пристроїв та способи злочину, які застосовуються злочинцями тощо.

Вивчення експертної практики та методичних експертних рекомендацій показує, що на теперішній час добре алгоритмізованих та конкретизованих методик моделювання взаємного розташування об'єктів слідоутворення та напрямлення руху у цілому, не існує. Експерти користуються універсальною методикою, в якій не враховані всі елементи багатофакторних ситуацій, ступень впливу кожного з елементів системи, причино-наслідкові та просторово-часові взаємозв'язки тощо.

Висновки. Отже, нами було виділені три групи обставин (експертних ситуацій) та видів моделювання при вирішенні ідентифікаційних, класифікаційних та діагностичних завдань судових трасологічних експертиз, а саме: моделювання ідентифікаційних, класифікаційних або діагностичних ознак, які відобразилися у слідах гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, а також слідоприймаючого або слідоутворюючого об'єктів, при обставинах, пов'язаних з необхідністю фіксації його ознак на стадії роздільного дослідження або взагалі до проведення трасологічної експертизи під час проведення слідчих (розшукових) дій; моделювання ідентифікаційних ознак об'єктів, що перевіряються та об'єктів слідоутворення, при обставинах, пов'язаних з необхідністю виготовлення порівняльних зразків слідів гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин на стадії експертного експерименту; моделювання (реконструкція) процесу (механізму) слідоутворення та взаємодії слідоприймаючого та слідоутворюючого об'єктів, при обставинах, пов'язаних з необхідністю встановлення локалізації слідів гомоскопічного або механоскопічного походження або тварин, встановлення просторово-часових, причино-наслідкових та інших ознак між об'єктами, які включені у процес (механізм) слідоутворення на стадії роздільного дослідження або до проведення трасологічної експертизи під час проведення слідчих (розшукових) дій та на стадії експертного експерименту.

References:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : vid 13.04.2012. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2013, №9-10, №11-12, №13, st.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennia 18.11.2021)
2. Zakon Ukrainy «Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist» : vid 26.11.2015. Vidomosti Verkhovnoi Rady

Ukrainy. 2016, №3, st.25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (data zvernennia 18.11.2021)

3. Zakon Ukrainy «Pro sudovu ekspertyzu» : vid 25.02.1994. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994, №28, st.232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (data zvernennia 18.11.2021)

4. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 08 zhovtnia 1998 roku № 53/5 «Pro zatverdzhennia Instruksii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen», zareiestrovanyi u Ministerstvi yustytzii Ukrainy 03.11.1998 za № 705/3145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (data zvernennia 18.11.2021)

5. Beck H. Die Rekonstruktion der Methode der Wiedergabe. Schriftenreihe der Deutschen Volkspolizei, 1956, H. 4, P. 64.

6. Gary W. Graff. Case Management: The Foundation for Crime Scene Reconstruction. – J. Association for Crime Scene Reconstruction. 2016; 20 : 35-43;

7. OHara C.E., OHara G.L. Fundamentals of Criminal Investigation. 7th ed. Springfield (IL): Charles C. Thomas Publisher, Ltd.; 2003.

8. Stelzer. Sozialistische Kriminalistik. Band 1. Berlin, 1978, P. 181;

9. Vushodil Miroslav. Rekonstrukce trestneho cino. Praha, 1972, P. 5-159;

10. Afonin D.S. Alhorytm dii pratsivnyka patrolnoi politsii na mistsi podii: metodychni rekomendatsii. Odesa, ODUVS, 2016. 45 p.

11. Afonin D.S. Znachennia sytuatsiinykh sudovykh ekspertyz v rozsliduvanni zlochyniv. Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys. Odesa, ODUVS, 2014. № 4. P. 148-150

12. Hasparian S.A., Fedosiutkyn B.A., Voloshyn H. Ya., Oleinykov V.T. Ydentyfikatsiya lychnosti v sudebno-medytsynskoi y krymynalystycheskoi praktyke s pomoshchiu matematycheskykh metodov y EVM. Sudebno-medytsynskaia ekspertiza. M., 1977. №4. P. 5-9

13. Hranovskiy H. L. Modelirovaniye v trasolohyy. Voprosy sovremennoi trasolohyy : sbornik nauchnykh trudov. Moskva : Vsesoiuz. nauchno-ysled. ynstytut sud. ekspertyz Mynysterstva yustytzii SSSR. 1978. Vip. 36. P. 3-70.

Особенности экспертных ситуаций, использования метода моделирования в трасологических исследованиях

Афонин Дмитрий Сергеевич, e-mail: dsafon@icn.od.ua

Одесский государственный университет внутренних дел, г. Одесса, Украина

Аннотация: Раскрыты особенности экспертных ситуаций, в которых при проведении трасологических исследованиях используется метод моделирования. Была проведена систематизация таких экспертных ситуаций. Обоснованы виды моделирования, которые рекомендуется использовать в возникающих экспертных ситуациях при решении комплекса задач трасологических экспертиз, а именно: моделирование идентификационных, классификационных или диагностических признаков, отразившихся в следах, а также следопринимающем или следообразующем объекте, связанных с необходимостью фиксации его признаков на стадии раздельного исследования или вообще до проведения трасологической экспертизы при проведении следственных (розыскных) действий; моделирование идентификационных признаков проверяемых объектов и объектов следообразования, при обстоятельствах, связанных с необходимостью изготовления сравнительных образцов следов на стадии экспертного эксперимента; моделирование механизма следообразования и взаимодействия следовопринимающего и следообразующего объектов, при обстоятельствах, связанных с необходимостью установления локализации следов, установления механизма следообразования на стадии раздельного исследования или до проведения трасологической экспертизы во время проведения следственных (розыскных) действий и стадии экспертного эксперимента. Раскрыта суть каждого из видов моделирования.

Ключевые слова: моделирование, идентификация, диагностика, классификация, трасологическое исследование, механизм следообразования, следообразующий объект, следовоспринимающий объект, след.